

Lublin, 5 grudnia 2024 r.

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Mileny Michno

Metafora ognia w konceptualizacji miłości w języku rosyjskim i polskim,

napisanej pod kierunkiem naukowym

prof. dr hab. Zofii Czapigi oraz dr hab. Anny Rudyk

1. Temat i cel pracy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Mileny Michno to studium konfrontatywne rosyjsko-polskie skupione na analizie językowych reprezentacji konstrukcji metafory „miłość to ogień”. Ogień, jak konstatuje Doktorantka, należy do najczęstszych domen źródłowych w konceptualizacji miłości (s. 3). Wybór tematu pracy znajduje więc uzasadnienie w częstotliwości występowania w języku (językach) interesujących Ją konstrukcji językowych i, jak słusznie podkreśla sama Doktorantka, „wpisuje się w nurt współczesnych badań lingwistycznych nad emocjami w języku” (s. 60). Wytyczone przez mgr Milenę Michno główne cele pracy to: 1) wskazanie na podobieństwa i różnice na poziomie semantycznym i strukturalnym w rosyjskich i polskich konstrukcjach metaforycznych; 2) zaprezentowane językowego obrazu miłości z jego komponentami (faza, subiekt, obiekt miłości, intensywność i charakter uczucia; 3) analiza porównawcza rosyjskich i polskich metafor temperaturowych; 4) opis innych domen źródłowych powiązanych z domeną miłości z uwzględnieniem zjawiska nakładania się na siebie metafor. Realizacji powyższych celów została podporządkowana struktura recenzowanej rozprawy.

2. Struktura pracy

Strukturę pracy stanowią: wstęp, trzy rozdziały teoretyczne (*I. Pojęcie miłości w psychologii, filozofii i teologii, II. Z badań nad językową konceptualizacją uczuć, III. Teoria metafor konceptualnych*), dwa rozdziały analityczne z podziałem na kilka (w rozdziale 4.: *Metafora ognia w konceptualizacji miłości w języku rosyjskim i polskim*) i kilkanaście (w rozdziale 5.: *Domena temperatury w konceptualizacji miłości w języku rosyjskim i polskim*) podrozdziałów wewnątrz każdego z nich. Na końcu pracy zostały zamieszczone: zakończenie, obszerna bibliografia, wykaz słowników, stosowanych skrótów oraz tabel, streszczenie w języku angielskim. Struktura rozprawy jest starannie przemyślana, spójna i kompletna. Kolejność poszczególnych rozdziałów nie budzi zastrzeżeń, zaś ich wewnętrzny podział na podrozdziały ułatwia orientację w zawartości recenzowanej rozprawy.

3. Ocena merytoryczna i metodologiczna pracy

Recenzowana praca ma wyraźną, dwudzielną strukturę: teoretyczną oraz praktyczną (analityczną). W części teoretycznej, dosyć skromnej w aspekcie ilościowym, Doktorantka zwięźle przedstawiła koncept miłości z punktu widzenia innych niż lingwistyka obszarów nauk: psychologii, filozofii i teologii. To rozszerzone o inne dyscypliny podejście do tematu miłości umożliwiło mgr M. Michno podjęcie refleksji nad szerokim znaczeniem uczucia miłości, jej rozbudowaną typologią, złożonością i wieloaspektowością. Dwa kolejne rozdziały teoretyczne dotyczą zagadnień już *stricte* językoznawczych. Doktorantka dokonała w nich przeglądu stanowisk rosyjskich, polskich i angielskich badaczy w zakresie językowej konceptualizacji uczuć, w tym miłości. Następnie przystąpiła do prezentacji najważniejszych założeń teorii metafory konceptualnej. Zapoznając się z teoretyczną częścią pracy mgr M. Michno, nie sposób nie odnotować Jej doskonałej orientacji w literaturze przedmiotu, o czym świadczą liczne, rozbudowane (czasami nadmiernie) przypisy. Doktorantka chętnie się nimi posługuje, dokumentując w nich swoją znajomość literatury przedmiotu. Odnoszę jednak wrażenie, że niekiedy mgr M. Michno wykazuje zbyt daleko posuniętą zachowawczość w zagłębianiu się w istotę opisu badawczego, sygnalizuje jedynie dane zagadnienie jako obszar zainteresowań cytowanych przez Nią badaczy (np. s. 30). Z punktu widzenia czytelnika-recenzenta (ewentualnie także późniejszych czytelników już opublikowanej monografii) percepcja tak skonstruowanego tekstu nie jest łatwa. Rozbudowane przypisy zmuszają do oderwania „na dłuższą chwilę” wzroku od tekstu zasadniczego, co utrudnia sprawną lekturę

tekstu. Dla przykładu: na wspomnianej stronie 30. tekst zasadniczy liczy zaledwie 4 wersy, pozostałą część strony zajmują przypisy.

Z kolei druga – praktyczna – część pracy stanowi rozbudowaną, bardzo rzetelnie przeprowadzoną analizę językową poszczególnych komponentów językowego obrazu miłości w domenie ognia. Doktorantka wyróżnia i analizuje następujące komponenty konceptualizacji miłości: konstrukcje metaforyczne oparte na połączeniu rzeczownika *любовь/miłość* z czasownikami referencyjnie powiązаныmi z żywiołem ognia i nazywającymi początkową fazę uczucia (tj. np. *вспыхнуть, загореться, зажечь, возгореться, выbuchnąć, zapalić się, rozplomienić*), fazę trwania (*гореть, полыхать, пламенеть, płonąć, tlić się, buchać*), jak również fazę zanikania uczucia (np. *гаснуть, сгореть, ugasić, spalić się, wypalić*). W kolejnej części rozdziału przedmiotem naukowej refleksji Doktorantki stała się metafora „miłość to siła niszcząca”, bazująca na czasownikach wskazujących na niszczycielską siłę ognia (*сгореть, сжечь, spalić się, сплonąć* itd.). W kolejnym, piątym rozdziale mgr M. Michno poddała skrupulatnej analizie konstrukcje metaforyczne z domeną źródłową temperatury, wprowadzając dychotomiczny podział na dwie kategorie: *ciepło i zimno*. Każdy rozdział zamyka syntetyczne podsumowanie. Jestem pod wrażeniem skrupulatności prowadzonych przez Doktorantkę analiz semantycznych, precyzji opisu, umiejętności analitycznych, a także różnorodności i rozległości materiału egzemplifikacyjnego. Jest to oryginalne, bardzo rzetelnie i szczegółowe opracowanie problemu badawczego.

Bardzo pozytywnie oceniam przyjętą przez Doktorantkę metodologię językoznawstwa kognitywnego, łączącego w sobie obszar języka i psychologii. Mgr Milena Michno w wysokim stopniu opanowała aparat pojęciowy tej dyscypliny. Równie pozytywnie oceniam metodę konfrontatywną, która z natury swojej pozwala otrzymać szerszy, bo zogniskowany na minimum dwóch obszarach językowych obraz pewnego fragmentu językowej rzeczywistości. Nieco bardziej krytycznie podchodzę natomiast do trafności wyboru jako materiału badawczego danych korpusowych: Narodowego Korpusu Języka Rosyjskiego (NKJR) i Narodowego Korpusu Języka Polskiego (NKJP). Zasadniczo dane korpusowe są bardzo użytecznym, funkcjonalnym źródłem szybkiego pozyskiwania informacji językowej. Jednak powyższe korpusy znacznie różnią się między sobą. Mam tu na myśli dysproporcje ilościowe: NKJR jest znacznie większy od NKJP, co więcej, korpus polski obecnie jest korpusem nieaktywnym (prace nad nim zostały zakończone w roku 2012, wraz zakończeniem realizacji projektu i zarazem ustaniem finansowania), podczas gdy NKJR rozwija się bardzo dynamicznie. Jakże to ma więc konsekwencje dla jakości przeprowadzonych

badania? Prymarnie mgr Milena Michno skupiła się na badaniach jakościowych, które miały na celu wykazanie, czy w obu porównywanych językach istnieją podobne konstrukcje metaforyczne. W zdecydowanej większości przypadków taki paralelizm wystąpił, co oznacza, że relatywnie skromny NKJP okazał się wystarczający, aby takie paralele poświadczyć. Zresztą bogaty materiał egzemplifikacyjny niejednokrotnie pokazał, że analizowanych konstrukcji w języku polskim jest sporo. Problem pojawia się w sytuacji, gdy Doktorantka podejmuje próbę przeprowadzenia analizy ilościowej. Dysproporcje w zasobach obu korpusów pozwalają niejako już apriorycznie zakładać, że NKJR dostarczy nam znacznie więcej poświadczeń niż znacznie skromniejszy NKJP. To także oznacza, że wyniki analiz frekwencyjnych, wskazujące na brak poświadczeń danych konstrukcji w NKJP bynajmniej nie oznaczają braku takiej konstrukcji w systemie języka polskiego. Reasumując tę część mojej oceny pracy, zalecam ostrożność w formułowaniu wniosków w odniesieniu do badań ilościowych typu „W większości egzemplifikacji metafory rosyjskie i polskie są zbieżne – uczucie zostaje umiejscowione w eksperjencerze, jego sercu, duszy, piersiach oraz oczach. Zarówno w tekstach rosyjskich, jak i polskich naczyniem, w którym znajduje się miłość, jest cały organizm subiektu lub jego serce. W języku polskim [podkreślenie – MMK] brak ekwiwalentnego wyrażenia, w którym pojemnikiem na uczucia byłaby głowa.” (s.241).

4. Ocena formalna pracy

Tekst dysertacji został przygotowany z poszanowaniem zasad dyskursu naukowego. Doktorantka swobodnie posługuje się terminologią językoznawczą. Niezwykle staranna jest redakcja całości tekstu. W trakcie lektury odnotowałam sporadyczne błędy językowe: 1) składniowe (s. 101), interpunkcyjne (np. s. 63, 64, 241.) Zalecam także zapis wyrazu „absolut” (odnoszącego się do Boga) wielką literą (paralelnie do zapisów leksemu *Bóg*) oraz ujednoczenie rozmiaru czcionki w przypisach. Wskazane drobne uchybienia w żadnym stopniu nie obniżają wartości naukowej rozprawy. Praca jest solidnie osadzona w wielojęzycznej (polskiej, rosyjskiej, także angielskiej) aktualnej literaturze przedmiotu.

5. Konkluzja

Recenzowana praca stanowi udane konfrontatywne studium rosyjsko-polskie w zakresie językowych metafor rejestrujących konceptualizację miłości, a tym samym jest ważnym przyczynkiem do badań nad emocjami w porównywanych językach. **Moja ocena rozprawy jest**

jednoznacznie pozytywna. Praca wypełnia lukę badawczą w zakresie ww. języków. Jej Autorka dała się poznać jako badaczka, która bardzo dobrze opanowała warsztat terminologiczny, metodologiczny właściwy dla dyscypliny językoznawstwa, badaczka, która wyróżnia się skrupulatnością i wnikliwością w prezentowaniu wyników swoich badań. Mgr Milena Michno potrafiła zidentyfikować problem badawczy i przy zastosowaniu odpowiednich narzędzi badawczych umiejętnie go rozwiązać. Praca – w moim przekonaniu – ma również potencjał aplikacyjny. Wyniki przeprowadzonych i przedstawionych w niej badań jakościowych mogą być wykorzystane w dydaktyce języka rosyjskiego (także polskiego), w doskonaleniu kompetencji językowych, w nauczaniu gramatyki konfrontatywnej rosyjsko-polskiej. Stanowią solidną podstawę do prowadzenia dalszych badań, np. rozszerzonych o inny, tj. pozastawiański obszar językowo-kulturowy.

W świetle powyższego stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Mileny Michno **spełnia merytoryczne i formalne warunki stawiane rozprawom doktorskim** w art. 187 „Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2023 poz.742 z późn. zm). Wniosuję zatem o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Maria Mocarz-Kleindienst

/dr hab. Maria Mocarz-Kleindienst, prof. KUL/